

HÉTSZÍNŰ VIRÁG

Tamási Aron

A lélek fészken még ott ül a madár. Hogyne, hiszen csak a nyáron szállt oda. Nem is a nyáron, hanem már a végén a nyárnak. Egy meleg napon, amikor majdnem együtt kelt a nap a holddal. A nyugalom és a nyugtalanság, mint a tűz és a víz, úgy küzdött egymással. A szellő, s néha a szél, csipkét teregetett a levegőben, egyszer aranyszínűt s máskor az ólom színéhez hasonlót. A föld szomjasan várta, hogy a csipkéken keresztül vizet öntsenek a felhők; de bizony a felhők, mint a lompos égi kutyák, falkában ödöngtek leginkább, s eget szimatolva csak néha szakadoztak széjjel.

Most is látja őket a megülő madár.

S gyöngykerek szemével engem is lát, aki üldögéltem az almafa alatt. Van ott egy asztal, az almafa alatt. Gonddal illesztett deszka a lapja, melyet négy faragatlan láb tart, mint négy őstehetség a vastag pergament, mely betűkre vágyik. Künn az udvaron, a nyári sütőház mellett, ott áll ez az ódon alkalmatosság; de nem öreg a fa, mely fölötté terjengene, ha tudna. Nem tud azonban, mert a levelei szomorúságban szenvednek a permettől. Kamasz gyermekek hivatalból lötték rá a permetet, egy bohókás tavaszi napon.

Ott ültem az asztal mellett; notesz könyvecske előttem, s valami asztali bor, melyet a Noé torozásán nem illenék elővenni. Az idő délutánba hajlott már. A kert fölött, valahol az országúton, puffogva futott egy teherkocsi. A szomszédban, a csűr tetejére, kuvik szállt: néhányat kuvikolt nagy hegyesen, s majd szelesen tovaszállt. Az eperfán, mely vesztére tele volt gyümölcscsel, szarkák serege csörgött irgalmatlanul; s a fa alól két macska vérszomjasan nézte őket.

Különben csend volt.

S magam a csendben, melyet emígy pettyezett a hang, tűnődve ültem. Azon gondolkoztam, hogy mily konokul működik a nagy gépezet, s milyen irgalom nélkül. Hemperegnek egymáson a színek, s az egyik hang marja a másikat. S az örökös küzdelemben ott izzik mindig a vágy, hogy az összhang ölébe vegye a világot.

Így tűnődtem.

S majd, bent a fészekben, megborzolta magát a madár. Tudni szerette volna talán, hogy az embert otthon, szülőtte helyén, miért fodrozzák mindig körül a lét hullámai. Nem is a hullámai, hanem a lét vize maga. Úgyannyira, hogy könnyen a mélybe süllyed, ahol a mélyvízi lények színe kápráztatják, miközben a teremtés egész súlyát kell éreznie.

Kápráztam valóban, ott a tenger fenekén.

Arra riadtam fel, hogy a kapu, melyet a ház elfödözött előlem, hirtelen megcsattant. Valaki bejött. Nem tudtam, hogy kicsoda; s bennem egy pillanat alatt nagy győtrelem lett abból, hogy nem tudom. Ha látnám, tudnám; de az volna öröm, ha nem látnám s mégis tudnám. Kínban vártam, s türelmetlenül. S mintha tudta volna, aki jött, csak lassan lépegett. Sűrű és rengeteg lett az idő. Beborított és nyomasztott.

— Ki jön?! — kiáltottam vaktában arrafelé.

S jól tettem, hogy kiáltottam, mert ha szóval nem is felelt senki, abban a pillantásban előbukkant egy férfi. Öreg falusi ember volt, mezei pálcával a kezében. Lassan közeledett, mint ahogy jár az óra. De a szemem visszaadta a türelmet, s eltelve békével, úgy vártam. S a békesség mellé melegség is költözött belém, hiszen ismertem is a férfit. Kicsi gimnazista voltam, amikor daliásan feszített, mint példás katona; s a későbbi időben mesét is több ízben mondott nekem.

Kezet fogtunk, s egy ideig bólogatva nézett engem. A szeme kicsire húzta magát, de a nézése olyan volt, mint aki jól tud még szeget verni. Az ábrázata is igen ősi volt már; s az a kis bajusza hasonlatos a kos szőréhez, melyet a vadrózsafák és a kőkénybokrok között a kos elhullatott.

— Hát hogy van, Árgus bátyám? — kérdeztem.

Ákos volt ugyan, de valami okból Árgusnak mondta mindenki.

— Köszönöm — mondta.

Aztán feljebb taszította a fején a rossz kalapot, s így folytatta:

— Ha maga jól van, akkor törekszem én is, hogy jobban legyek. Ha pedig nem volna jól, akkor abbajárok, hogy jobban legyen.

— Köszönöm — mondtam én is.

Leült az almafa alá, kicsi mezei botját a két térde közé fogta, a bot fejét babusgatva a két tenyerébe fogta, s úgy az állát arra támasztotta. Hozattam neki poharat, s ittunk egy kortyot. Ami illendő volt, szép sorjában elkérdeztem tőle; s majd ismét ittunk egy kortyot. S miközben, mint ősszel a makk, egy-egy szó pottyant emígy, két macska is odajött a szomszédból. Látták nyilván a mozgást, s azt gondolhatták, hogy lakmározni fogunk. Hízkelve kerülgették a lábunkat, puhán hozzá is dörzsölődve néha.

— Ide szoktak? — kérdezte az öreg.

— Ide — mondtam.

Hanem a ház macskája még ennyit sem szólt; csak hevert egykedvűen az asztal alatt, s a pillantása libbenés nélkül lógott a semmiségben. Nyugalmát a kakas sem ingatta meg, pedig bódult tyúkjaival ide-oda térengett az udvaron s mindegyikre oly hévvel kotyogott, nyilván valami morzsaléknak vagy füvi bogárnak, mintha felfedezte volna Amerikát. S a mennyei mannat nagy buzgalommal kutatták a tavaszi csirkék is, akik már igen kamaszodtak.

Néhány légy ájtatosan sétált az asztalon.

— Vajon mit gondol a légy? — kérdeztem.

Az öreg Árgusnak reám röppent a szeme, s így szólt:

— Egyszer a légy azt gondolta a mesében, hogy ő elmege a püspöki udvarba. Hát oda el is ment, s felkereste a püspököt, aki jóságos ember hírében állott. Mondta neki, hogy lakhassék ott, amit a püspök neki meg is engedett. Amikor azonban eljött az ebédelés ideje, a légy folyton ott szemtelenkedett. Kérte szépen a püspök, hogy viselkedjék tisztességesen, de bizony hiába kérte, mert a légy folyton az étekre szállt. De sőt, amikor ették a csöröge süteményt, akkor még a püspök ujja begyire is odaröppent; s oda az orrára is, amikor a püspök, ebéd végeztivel, a puha székben szundítani akart. Egyszer-kétszer ellegyintette onnét az atya, de a légy ismét és ismét odaszállt; s majd pedig, Isten bocsássa meg, a fele-

ségit is odahívta, hogy ott berzenkedjenek. Hát ez aztán a soknál is több volt, mert a paráznság ugyanvalóst nem volt neki megengedve. Fel is gerjesztette nagyon a püspököt, úgyannyira, hogy a szundítás visszájára ment. Vagyis a püspök kiátkozta a legyet, s körlevelet küldött a papoknak, hogy a hívek vásároljanak légy-papiroost.

— Nekünk is van — mondtam.

— No, ugye! — röppent rá az öreg szava, amiben két dolog is benne volt. Mert benne volt egyfelől az, hogy lám, a mese igazat mondott; s másrészt benne volt az is, hogy mi jó hívek vagyunk.

A kakas riadót rikkantott a tyúkoknak, akik a kerítés oldalába bújtak, figyelvén a lapulásból, hogy rikongás közben miképpen harmonikázik a kakas csillogó nyaka.

— Valami madár jár! — mondta Árgus bácsi.

Nyújtottam én is a nyakamat, de nem láttam semmiféle nagy madarat. Már azt gondoltam, hogy a kakas csupán ugratja a tyúkokat, amikor az öreg az udvar felé mutatott, ahol a selymes fűvön nagy madár árnya suhant végig.

— Előre tudta — szólt is a bátya.

— Honnét? — kérdeztem.

— Arra csak a mese tudna megfelelni.

— Vagy a tudomány — mondtam.

— Az is, hogyne. De a mese elől jár.

Gondoltam, védi az öreg, amit tud. De a gondolatom mindjárt rügyeket is hajtott, melyek a rügytelen időre emlékeztettek. A szunnyadó időre, melynek mesebeli méhéből megszülettek aztán a valóság rügyei.

— Fiadfalva is abból lett, a meséből — mondta az öreg.

Szinte felkaptam a fejemet, hogy mit hallok. Mert hát Fiadfalva községet jól ismertem. Ott fekszik a hegy mögött, erdők zugában. Ha reggel elindul az ember, délebedre komótosan ott van. Mint ahogy gyermekkoromban mi is reggeliben indultunk el egyszer, amikor az atyám komájához búcsúra mentünk. Úgy ült akkor is egy erdős lankában, mint a fészken a széptollú vadmadár, amelyiknek sok tojása van.

— Hát az hogy volt? — kérdeztem.

— Az úgy volt — kezdte Árgus bátya —, hogy élt ott, egyszer s valamikor, egy szegény ember. S annak volt egy Gyurka nevű fia, aki iskolába járt. Az iskola messzecke volt; s kicsit rozzant is volt, mert hát a község kicsire sikerült, s benne az emberek nyomorogtak. Innét is nyerte a nevét, mivel a falut, abban az időben, még Nyomoródnak hívták.

— No, szegények! — mondtam.

— Hát, ahogy említém — folytatta az öreg —, Gyurka ebbe az iskolába járt. De igen jó esze volt a fiúnak, s akarat is benne. Azt mondta hát az iskola végeztivel, hogy ő bizony elmegy mészáros inasnak. Az iskolamester adott neki egy kicsi bárdot, s Gyurka elindult. Ahogy egy tisztáson ment volna keresztül, hát egyszer csak látja, hogy ott fekszik egy döglött ló. Igen, de a ló nem enyészetben feküdt, mert a tetemjén hárman is marakodtak. Egy oroszlán mégpedig, egy sasmadár és egy hangya. Látván a fiú, hogy azok hárman nem tudnak megegyezni, igazságot tett.

— Nocsak! — mondtam.

— Nem kellett nagyon biztatni Gyurkát — értette meg a szót az öreg. — Mert ugyanis nem lamentált semmit, hanem a lónak a húsát adta az oroszlánnak, a belső részit a sasnak, s a csontját a hangyának. S már ment volna is tovább, de akkor szólt az oroszlán, hogy egy percre álljon meg, mert az igazságtétellel igen meg vannak elégedve. S ezért hálások is akarván lenni, adott Gyurkának az oroszlán a sörényiből egy szőrszálat, a sas a szárnyából egy tollut; s no, a hangya is igen cseszletett a csonton, hogy ő mit adhatna.

— Hát igen — vizsgáltam én is a hangyát —, mert az mind kell neki, amije van.

— Találékony volt azonban a hangya — örült meg az öreg. — Mert egy velős csontikának a csatornájába hangyasavat eresztett, s azt adta jutalmul. Mikor aztán Gyurkánál volt mind az ajándék, akkor azt is megmondták, hogy szükség esetén éljen is azokkal, a kíváncsi szerint. Vagyis legyen belőle oroszlán, vagy sasmadár, vagy ámbátor hangya. Nagy szerencse, hogy így történt, mert a fiú hamarosan elérkezett egy rettentő nagy víz partjára; s ott bizony nézhette volna az eget, hogy miképpen menjen által a vízen. De hát ott volt a sas tolluja, amit hamar elővett, s szépen átalrepült a vízen. S túlfelől, ahol szállt volna egy tisztás fölött, hát a sas szemivel egy palotát pillantott meg, minek a tornyos részén nyitva volt az ablak. Odarepült Gyurka, s benézett az ablakon. S hát, az egit neki, patyolat ágyban ott feküdt egy világszép leány, s édesdeden aludt. Az asztalon pedig, az ágy mellett, mindenféle finom ételek voltak, nyilván a leány ebédje, mert éppen délebed ideje volt. Gyurka nagyon megkívánta, amit látott; bérepült hát az ablakon s bizony mind megette az ebédet.

S ahogy ezt éppen mondja vala az öreg, hát a macska kaparászni kezdte a lába szárát, s kérő módon nyávunkolt fel az arca felé.

— Ez tudja, hogy miről beszélünk! — mondtam ámulattal.

— Tudja hát! — felelte az öreg; s a nyelvét egy kicsit megforgatva, mindjárt hozzátette: — De én is megkívántam!

Abban a percben én sem mondhattam volna egyebet. Étket hoztam hát az asztalra, sült csirkét a déliből, s valamint sajtot. Adtunk a macskának is, ha már megértette a mesét; s magunk is falatozni kezdtünk.

— S a vacsorával mi lett? — kérdeztem.

— Hát azt is megette Gyurka — folytatta Árgus bátya. — Hanem ámult-bámult a kislány, hogy ki eheti meg az ő finom étkeit; s gondolta, hogy meglesi. Tette hát magát, hogy aluszik, de amikor másnap ismét ebédre ment Gyurka, akkor rajtacsípte a fiút. De ahogy meglátta, mindjárt meg is szerette; s meg Gyurka is istenigazában a kislányt, aki éber mivoltában még szebb volt, mint álomba merülve. A bizalmába is úgy befogadta a fiút, hogy a sorsát is mindjárt elbeszélte. Vagyis a Mikulás király leánya volt, késői gyermek, s a neve Zsuska. Az országot leigázta a Fekete király, aki a szomszédban lakik; a kedves atyját, vagyis Mikulás királyt, bérekesztette valahova, s csak egyedül őt hagyta meg itthon a palotában. Ebben a tornyos részben őrizteti, sok fegyveres rablókkal, s ő maga minden pénteken eljön, hogy basáskodjék véle.

A kakas felrepült a kerítés tetejére, s nagy bőszen kukorékolta egyet.

— Nem rólad beszéllek! — szólt oda az öreg.

Furcsa volt, ami így közbejött; nagyon furcsa, mert éppen a tegnapi történt, hogy abba a magas ketreche, ami ott áll a csűr oldala mellett, hát oda becsalta a kakas az egyik jércét, s nagy kerregés után ráhúzta az ajtót.

— Ez sem jobb a Fekete királynál — mondtam.

— Ellátom én az ő baját is — szólt az öreg, s így folytatta: — Mert hát Gyurka fogadalmat tett, hogy Zsuskát megszabadítja, s mindent rendjibe tesz. Felültette tehát a kislányt a maga sastollas hátára, s kirepült véle az ablakon. Amikor elérkezett a szomszéd országba, ott az erdő között leszálltak, s mentek egymás mellett, nagy szerelemben. Zsuska meglátott egy hétszínű virágot, s ahogy azt elgyögyörködve nézte, hát belésett egy nagy feneketlen kútba, s ottan eltűnt. Nem tudta Gyurka, hogy imádkozzék-e, vagy pedig káromkodjék. De aztán okosabbat csinált, mert hangyává változott s elindult lefelé a feneketlen kútba, amelyiknek valahol mégis csak volt valami fenek. Amikor oda, a feneketlen kútfenekre.

nagysokára érkezett, hát ott meglátta Zsuskát, akit egy fehér szakállas öregember az ölében tartott. Gondolta mindjárt, hogy a fehér szakállas maga a Mikulás király, vagyis Zsuskának az atyja. Jól gondolta, amit gondolt; s hozzá megtudta azt is, hogy az öreget a Fekete király sülyesztette a föld méhíbe, hogy onnét soha ne tudjon kivergődni. Volt ugyan egy irdatlan vasajtó, de annak a kulcsa a sárkány fejében volt, akit a Fekete király a kulcs miatt tartott, ámbár a sárkány nagyon fogyasztotta a Fekete király disznóit. Istenem, istenem: sóhajtoztak hárman, hát most immár mi legyen?!

Abban a percben egy tarka madár szállt az eperfára, s ahogy gyors röptéből leszállhatott, kettőt rikkantott is mindjárt.

— Hangya! Hangya!

Árgus bátya egy cseppet sem lepődött meg a találó rikkánáson, hanem így folytatta a szót:

— Igaza van a madárnak, mert Gyurkából hangya lett ismét, s kímászott a kútból. Aztán elindult, s jelentkezett a Fekete királynál, hogy ő lenne disznópásztor szívesen. Gondolta a király, hogy majd megeszi a sárkány; vagy pedig hátha. S felfogadta a fiút, aki sebesen kiment a csordához. Node, nemsokára jött a sárkány, s Gyurkát lenyelte abban a percben. Ott aztán, bent a sárkányban, elévette Gyurka a kicsi bárdot, amivel szétvagdosta a sárkányt, s a kulcsot is kivágta a fejéből. Azzal ott hagyott mindent, s vitte a nagy vasajtóhoz a kulcsot. Zsuskát és Mikulás királyt szépen kiszabadította, s nagy boldogságban elmentek haza, a toronyos palotába. Ott a fegyveres őrzőket Gyurka, mint bős oroszlán, mind megölte; s majd Zsuskát megkérte feleségül.

— Legyenek boldogok! — mondtam.

— Lettek is — mosolygott az öreg. — De nem úgy, ahogy maga gondolja.

— Hanem?

— Hanem úgy, hogy Gyurka, mint várományos, lemondott a királyságról. Ellenben kért egy hintót és egy zsák aranyat. Arra a hintóra aztán felültette Zsuskát, s elmentek a zsák arannyal haza, Nyomoródra. Ott nagy lakodalmat csaptak, s három napig vigadtak.

— Jól tették — mondtam.

— De még nincs vége — szólt az öreg.

— Hát?

— Hát az történt, hogy a vigalom után Gyurka csináltatott a községnek egy fényes templomot, egy szép nagy iskolát, s ismét egy módos népházat. Amikor ezeket felavatták, akkor nagyon magasztalták Gyurkát, mint Nyomoródnak hű fiát; de sőt, neki az apját is egy első ember felköszöntötte, mondván neki a köszöntőben, hogy ez a falu, kedves barátom, már nem is Nyomoród, hanem fiad falva.

— Így lett hát Fiadfalva! — kiáltottam fel.

— Így.

— Csakugyan szebb így a vége — ismertem el.

— Nem így szép — mondta Árgus bátya.

— Hát?

— Úgy, ahogy a valóságban is történt. Mert Gyurka sas képiben vállalta a fiadfalvi postamesterséget, a csontikával csinált egy hangyasavgyárat; s a feleségét pedig, a mézes idők után, úgy őrizte, mint egy oroszlán.

— S most mi van velük? — kérdeztem.

— Boldogan éltek — mondta az öreg. — S nagy egyetértésben. Született három gyermekük, s majd aztán hat unokájuk. S aztán a közeli múltban, s ugyanegy esztendőben, meghaltak mind a ketten.

— Meghaltak?!

— Meg.

Elhallgattunk. Az ég kezdett beborulni, s kezdett a szél is hullámokban fodrozni. S egyszer csak, ahogy ott ültünk a borulatban és szélben, az almafáról egy levél lepilinkézett s az asztalra szállt. Pontosan kettőnk közé, az asztal közepére. Néztem a falevelet: sápadt volt már egészen, nyugalmas és magába tömörült, mint a holtak. S ahogy eszembe jutott a halál, ijedten néztem meg, hogy csakugyan a középre hull-e a levél. Úgy láttam, igen. De egy mozdulat, mint a hirtelen szél, mégis meglebbent bennem, hogy messzibbre húzódjam a levéltől. Ha nem lett volna a mese, talán meg is teszem. Így azonban mozdulatlan maradtam.